

ВЯЧЕСЛАВ РИБАКОВ

ВЕЛИКОТО ОПУСТОШЕНИЕ

Превод от руски: Любомир Стоилов, 1979

chitanka.info

Вечерта настъпваше бавно — прозрачна и тиха вечер на Сола напълнена с медната светлина на залеза. На повърхността на мътното виолетово море широко разплискали се на 300 метра под нас, се разгаряха ослепяващи бликове. През спуснатите си мигли гледах огромния диск на Мю, висящ над леко изпъкналия и кипящ хоризонт, без да мисля за нещо. Беше настъпила почивката — странна, ненужна и празна. Утре отлитаме. Утре. Стоях край стената на диспечерската зала и просто гледах.

Вратата се отвори почти безшумно зад гърба ми. Изчаках една секунда и запитах:

— Е?

Тежките старчески стъпки се дотъряха до бюрото и след кратка пауза един смъртно уморен глас каза:

— Изпратете още кафе в диспечерската...

Обърнах се.

Той вече беше се отпуснал в креслото — огромен, прегърбен, с увиснали кафяви бузи. Треперещата му ръка в очакване висеше над бюрото.

— Ти искаш ли? — запита той, без да ме погледне.

— Засега не.

Над бюрото пропука бледа искра и голяма и вкусно димяща чашка се появи там, където я очаквах. Ръката му обаче не трепна.

Да, помислих си аз. Той се надяваше, че съм сбъркал. Тогава всичко би било просто. На третата седмица след първия ден от неговото пребиваване на Сола, когато му разказах за същността на станалото, той се надяваше, че съм сбъркал. И заедно с проверката, с нарастването на доказателствата за моята правота, той натъпкваше тази надежда все по-дълбоко, мъчейки се да я потисне, да не й обръща внимание, но така и не беше успял да я победи...

Върху бюрото лежеше небрежно захвърлена плоска метална касета. Краят на метализираната лента се беше размотал и потекъл по бюрото. Висейки, тя едва забележимо, но тежко се полюляваше и ритмично проблясваше на светлината на залеза.

— Е? — запитах отново.

Той сякаш излезе от някаква омая. С несигурна ръка докосна чашката, след това я взе в дланите си, поднесе я към устата си, шумно подухна и глътна.

— Все си е така — каза той след това.

Не почувствувах нищо. Надежда вече нямаше. Когато започна проверката си, ми беше неспокойно, искаше ми се да намери грешка, но той не успя да направи това. Наблюдавах работата му — тя повтаряше моята. И сега у мен не беше останало нищо живо в душата ми.

— Времето на вероятната биологизация... Както се отчете, факторът на мутагенното подхранване... е от порядъка на възрастта на вселената — бавно каза той.

Аз се обърнах. Дискът на Мю набъбваше и ставаше оранжево-червен. Тънките остриета на облаците го бяха разпразили на три. И тези парцали, тези късове от катастрофа, парчета от света, се разрушаваха бавно в пламтящото море.

Смешно е, помислих си аз. Преди някакви си два века човечеството, приютило се на Земята, беше уверено, че не е само. Заслужаваше си да се създадат надпространствени средства за комуникация, за да се убеди в обратното, да разбере изключителността, уникалността и дори може би патологичността не само на разума, но и на живота въобще...

— „Делта те“ е от порядъка на 47–50 милиона години — казах аз.

Той поклати глава.

— При мен се получиха 60...

Дигнах рамене.

— Впрочем това не е важно, разбира се, вече не е важно... Да.

— Сроковете на ликвидиране на защитния облик не си ли ги пресмятал?

— Н-не. Не успях, аз само с това... А ти?

— При равномерно напрежение на ресурсите излиза не по-малко от 50 години — казах аз.

— Половината от времето на преминаването през изригването. Това вече е безсмислено.

Помълчахме. Да, мислех си аз, тази защита я поставяхме цели 30 години. Не беше по силите на човечеството да направи повече и това беше максималното напрежение и максималното темпо и ние успяхме само защото вярвахме... Успяхме. Успяхме да поставим защитата в срок, три месеца преди срещата на Сола с изригването от Ядрото, и 27

милиона души сега са твърдо уверени, че са спасили планетата. И себе си. И своите потомци, които най-сетне могат да не бъдат самотни.

— Странно — каза той изведнъж. — Стана някак си пусто... Изчезна лостът или пружината, или кой знае какво... И не ти е ясно какво ще стане сега. Вероятно си даваш сметка как ще се чувствуват сега всички.

— Вероятно, съгласих се аз. — И това е най-страшното.

— Мислиш ли?

— Да. След такъв крах винаги настъпва период на равнодушие и ако позволиш то да бъде продължително, се превръща в най-страшното от всичко.

— Всичко това ти винаги знаеш предварително.

Усмигнах се.

Дружехме още от детството си. Именно поради това той долетя сега. Това беше се превърнало с неписана традиция: ако инспекторът е допуснал грешка или пропуск, или пък просто нещо е станало неясно, за контрола изпращаха неговия приятел. Страничен човек би могъл да прояви снизходителност, но приятел не би могъл да те унизи с нея.

Притиснал с юмруци слепоочията си, той бавно клатеше глава.

— Прахът се е разтекъл на стотици хиляди кубически астроединици — проговори той. — Не е възможно да се събере.

— Не се самоизмъчвай — казах аз. — Та аз не съм седял със скръстени ръце, докато ти проверяваше.

— Мъчил си се да напипаш нещо? — едва сега за първи път той вдигна към мене очи.

Кимнах му утвърдително.

— И?

Вдигнах рамене.

— Може би ако се внесе в облака някакъв изкуствен източник на излъчване? — безпомощно и наслуки предложи той.

— Екстрените мерки изискват екстрена енергетика — отвърнах аз. — Помислих и за това. И за изнасянето на планетата върху щит, така както буксирахме обектите за разпрашаването за щита. Но нали сега ще се наложи да теглим заедно с Мю змееносец и цялата система, тъй като не можем да лишим планетата от звездата ѝ. Можеш да си представиш „n“ количеството гравигенератори, изведени в статични орбити вътре в облака и изсмукващи върху себе си праха. Можеш да си

представиш силов пашкул около Сола, в който с малки разходи се поддържа енергетичното статукво през периода на транспортирането зад пределите на щита и обратно, като се има предвид, че подобен пашкул ще консумира енергия, равна на пълната енергия на четири сини звезди, а да не говорим за това, че за облъчването на изригването той ще трябва да бъде отворен. И кой тогава ще замени за Сола нейното слънце? Пак ние ли? И накрая можем да си представим и опита да се прехвърли излъчването на изригването през издигнатия от нас щит, през надпространствени канали, ориентирани върху Сола.

— Е, това вече е...

— По принцип всичко това е възможно, изчислил съм. Но при осъществяването му освен че за разработването на проекта са необходими дълги години, дори ако дадена разработка се окаже успешна, на нас ще ни трябва в този район на галактиката енерговъоръженост, която с два порядъка надхвърля намиращата се сега на разположение на цялото човечество. Възможно е да си представим гигантска верига от гравигенератори, които да изкривят пътя на изригването на целия му фронт и го и заставят да заобиколи облака, а след това и втора такава верига, която да го насочи обратно върху Сола. Ще ти кажа под секрет, че когато това ми хрумна, реших, че изходът е намерен, тъй като цялото изригване може да се насочи след планетата и то рано или късно ще я настигне, но нали изригването вече се опря в щита и се погасява в него... Както виждаш, имаме голям избор.

Той скръбно кимна. Неговата огромна размита сянка върху далечната стена кимна също и имаше нещо омагьосващо и демонично в ритмичните и мощни колебания на мътния мрак, безпрепятствено и безтегловно пълзящи върху обвивката, върху циферблатите и скалите на дублиращата панела.

— От такъв избор не става по-леко — каза той.

Усмихнах се.

— Каква глупост... Тридесет години напрягайки сили до скъсване да погубим онова, за което сме мечтали още от раждането на времето.

Премълчах. Какво бих могъл да му отговоря? Парещата празнота в душата ми не намаляваше и не се увеличаваше. Нея я имаше и светът се беше лишил от багри и топлина и всичко беше напразно, и ми се

искаше да заспя и да се отпусна по течението, което ни носеше из... вселената единствени и самотни, от пустиня в пустиня, безкрайно, безнадеждно и безсмислено... Болка повече не чувствавах. Болката е спътница на борбата и изчезва в онзи миг, когато осъзнаваш безсилието си, а мястото ѝ се заема от нищото. Една изсмукваща те празнота.

— Между теб и това момиче... неговата дъщеря... имаше ли нещо? — внезапно ме запита той внимателно.

— Не.

— Но ти... извини ме, че те питам, и това, разбира се, няма отношение, но все пак.

— Е добре, струва ми се, че започвах да искам да има нещо.

— Знаеш ли... Веднага усетих нещо такова... А тя?

Вдигнах отново рамене.

— Знаеш ли какво искам да те запитам... Ти оттогава все така сам ли си?

— Да, но какво общо има това с всичко тук?... Сам съм, сам, успокой се.

— Престани. Не се прави на луд.

— Добре. — Замълчах, а след това у мен нещо изригна: — Да. И през цялото това време... аз все още чаках, че тя ще се върне...

Той мълчеше, гледайки ме изпод вежди от дъното на диспечерската, оранжев и плосък в последните лъчи на залязващата звезда.

— А как така тогава... тука?...

— Ами така — отвърнах аз. — И това се случва. В някакъв момент изведнъж с изненада разбираш, че вече не чакаш. И това е достатъчно.

Когато се върнах след инспекцията си на хидрокибернетичните плантации в Бугоран Бесара, моят дом беше празен. Беше есен. Към стъклото на верандата беше се залепил мокър кленов лист, а от сивото небе бавно ръсеше топъл дъжд, който леко шумеше по покрива, по тревата, и листата бяха засипали земята и стъпалата на стълбата. От реката се разливаше прозрачна мъгла. Спрях гравилета над самия клен, вече почти окапал и печален с почерняла от влагата кора; отворих капака и заедно с тръпчивия влажен въздух в кабината нахлу неповторимото и сладко усещане за роден дом — за мястото, в което

ти си нужен сам за себе си, и то винаги, па макар и уморен, па макар и раздразнен — не като блестящ изпълнител, не като талантлив инспектор, не като интересен събеседник, не като влиятелно лице в Контролния отдел на Комисията за капитални изследвания към Съвета и не като сигурен другар, а като човек. Просто като човек. Изцяло. Смъкнах ръкавиците, подлагайки лицето си на струите на ласкавия дъжд, хвърлих ги върху седалката, скочих на меката земя и като разкопчавах комбинезона си, вървейки, влязох под навеса. Крачех шумно, за да може тя да успее да се събуди, да разбере, че идвам, да се направи, че спи и да се подготви да ме посрещне. Беше есен, нашето любимо време от годината. Бяха минали седем години. Не знам къде е сега тя и с кого... Не ми каза нито дума. Случва се и така.

— Оттогава май че минаха ли пет години? — запита той.

— Да — уморено отвърнах аз.

— Ти си от желязо. Каж ми що за глупацина е животът? Виждаш се с приятеля си един път на пет години, и то за да разбереш дали той няма отношение към смъртта на човек. Суматоха. Бързане, бързане. И колкото повече бързаме, толкова повече губим. Та ние за три седмици не сме си казали нито дума за нищо, освен за... Ето за всичко това.

Така и досега не зная откъде той е научил тогава за моята беда. Изникна внезапно още вечерта на този страшен ден. По това време той работеше на Плутон. Прекъснал работата си и 15 минути преди излитането за Фомалгаут влязъл в кабината на рейсовия лайнер и казал: „От мен се нуждае човек.“ Рейсът бил отложен и три хиляди пътници напуснали каютите. За първи път хиперсветлинните двигатели били използвани вътре в Слънчевата система. От мене се нуждае човек... Тази формула не съществува в никакви закони и правила, но от времето, когато тя стана магическа, хората не се решават да произнасят дори фрази, които да приличат на нея, тъй като тя е по-силна и от правилата, и от законите.

А имах ли нужда от него? Той ме дразнеше страшно, защото през цялото време стърчеше до мен и искаше да го водя по всички поляни с гъби, навсякъде, където растат ягоди, където има риба, и се кълнеше, че ще идва на гости при мен всяко лято. И едва цяла седмица по-късно, изпращайки с поглед точката на неговия гравилет, стремително потъващ в облаците, аз разбрах колко много той ми е помогнал.

— Не е страшно — казах аз, като се усмихнах. — Имаме време, ще успеем.

— Слушай... Аз през цялото време исках да те запитам. Той веднага ли направи това... когато вие... веднага след като?...

— Не. Нима не ти разказах? Показах му изчисленията и обясних своята интерпретация на процеса. След това проверихме заедно всичко и той не намери грешка. Той беше... направо казано, потресен... да, но не пък чак толкова. Прекарах с него още няколко часа след това и той... той се държеше нормално.

— Значи не е порив?...

— Не е порив. Той беше много спокоен и сдържан човек. Един твърде отговорен човек.

— Решил е, че е виновен.

— Вероятно. Те тук отдавна биха могли да разберат всичко, ако не ги е смазвала величината на неговата теория. Нейният блясък е подтискал всичко. Та аз в края на краищата използвах тяхната статистика, те са имали всичко в ръцете си, но не са могли да направят решителната крачка. Ръководител на школа, създател на теорията за биолоизацията и научен ръководител на проекта, той първи е подписал заключението и препоръките към Съвета за необходимостта от спасяването на Сола. Това е първото.

— А тя?

— Кой? — запитях и веднага разбрах. — А...

Той забави отговора си.

— Тя също ли смята, че той е виновен?

— Не.

— Тя смята, че виновният си ти?

— Не.

— Ти говорил ли си с нея след... след това?

Отново чувам вика. Сякаш наяве. Както тогава, преди половин месец. Той беше така неочакван. Връцахме се от басейна. Аз я изпращах. Тя се отби при баща си. Не успях да стигна до асансьора, когато внезапно от кабинета му се разнесе този вик. Дотичах дотам и веднага разбрах и се проклех, че не съм предвидил, а нали можеше, да, можеше, можеше да се досетя, можеше да заподозра, можеше да го подсигурия, можеше професорът да не бъде оставен сам. Тичах и стените на коридора летяха край мен, а насреща ми бушуваше

плътният поток на вика, аз потъвах в него, затъвах, задавах се и вратата, откряната и люлееща се, не се приближаваше към мен, както в кошмарен сън.

Отпуснах юмруците си. Пръстите ми бяха побелели, а под ноктите синееха.

— Сам ли ще докладваш на Съвета? — запита той.

Той беше излетял веднага щом моят доклад за самоубийството на началника на биоцентъра достигнал до него. Съветът го изпратил за контрол. Да ме провери.

В Съвета още не знаят всичко. Дори не знаят нищо.

— Ако санкционираш това — отвърнах аз. — Формално аз нямам права от мига на твоето пристигане.

— Я престани...

Бледият и безформен ръб на пропадащото Слънце угасваше и багрите започнаха да се променят. Златото и пламъкът потънаха във водата и само тук-там по вълните проблясваха слаби опалови бликове. Пустинното небе се наклоняваше над нас.

— Не мога да си представя как те ще съобщят за това на всеослушание — промърмори той. — Тридесет години... И хора. Та тук загиваха хора!

Най-големият му син беше загинал тук, на този Строеж. Научих за това едва завчера. Той случайно се изпусна и дори сам се изплаши.

На Строежа бяха загинали над сто души. Такива щурмове никога не минават без жертви. Твърде много бързахме... И успяхме.

— Какво ще стане сега?... — с болка отрони той. — Какво ще стане? За какво да се живее сега?... Всеки ще зададе същия въпрос. Просто не мога да си представя... Сега кой ще повярва на Съвета? Биха ли могли да вярват на науката и дори един на друг? С какво сега ще дишаме ние всички?...

Вдигнах рамене.

— Може би съществуват още някакви неотчетени фактори, които отново ще увеличат вероятността от биолизация? — запита той. — Може би все още не знаем всичко?

— Може би.

— Знаеш ли, Съветът планира продължителна експедиция до Магелановия облак. За това още не се говори, но по малко се подготвят. Сега, след... това... подготовката ще тръгне по-бързо и по-

активно, защото нали?... Може би ще се удаде да намерим нещо там? В края на краищата Галактиката е толкова малка...

— Може би.

Той мълчеше. В гърба си чувствах неговия внимателен и изпитателен поглед.

— Ти... ти би ли отлетял дотам... до нейната станция, за да...

— Преди да се избере целта на експедицията, би трябвало да се анализира какъв точно тип галактики осигуряват със своите свойства най-голям брой биогенни изригвания — прекъснах го аз. — Търсенията трябва да се ориентират натам, разбираш ли?

— Разбирам — бавно промълви той. — Аз разбирам значително повече, отколкото на теб ти се иска, старо магаре такова.

Той е прав. Аз съм над петдесетте, една трета от живота е зад гърба ми. И... И дори не е в това работата.

Притиснах силно длани към лицето си.

— Та ние нищо не сме счупили — дочух неговия глас. Обърнах се отново към него и видях, че той е разперил пръсти, поднасяйки ги към лицето си, и се е взрял в тях. — Нищичко. Ако не бяхме поставили щита, нима е сигурно, че животът би се зародил? Не. Съществуваше само доста висока степен на вероятност, и само толкова. Та след като нищо не е известно със сигурност, защо боли толкова? А? — Той вдигна лицето си и като дете се вгледа в очите ми. — Защо е толкова празно и болно? Та всъщност нищо не се е изменило, дори и при най-добрия случай нашият успех би се видял едва след половин милион години... Не разбирам... Това не го разбирам...

Болно и тежко беше да го гледаш. Когато човек е в подобно състояние, трябва веднага да му се помогне. А как? Как да му се помогне? Колко мъчително е безсилието.

— Каж ми, как си се досетил? Та ти си оперирал с техни данни?

— Помогна това, че една от предишните ми инспекции беше свързана с хидрокибернетика — отвърнах аз. — Аналогичен случай, тъй като имаше излишък от мутагенни фактори, а тук...

Можеше да не говоря по-нататък.

Мутагенното подхранване... На биохимиците не им се побираше в главата, че дори и при най-благоприятни условия никоя Слънчева система не е способна да зароди живот сама по себе си. Митовете на древните се оказаха по-верни. Планетата е жена на Небето, дори не на

Слънцето, а именно на Небето, на целия Космос. Интуицията се е проявила там, където пасуваше над 2000 години научно развитие.

Небето стана дълбоко и синьо-черно, като бърже се наливаше с мрак, а само над океана доизтляваше оранжево-жълто трепетно зарево. Океанът... Той е чакал милиони векове. Размесвал се е, обогатявал, филтрирал, оцветявал своите води, подготвяйки се за звездния миг на оплодотворяването...

В пронизващата синина над него заискриха първите звезди. Мъртви звезди.

Какво разочарование очаквало онези, които първи достигнали отвъд пределите на Слънчевата система! Алфа Кентавър и нищо. Тау Кит и нищо. Еридан, Лебед, Дракон, Платно и нищо... нищичко... Празнота. Самотност. Как да се обеме от съзнанието това усещане за непоносима самотност, което изпитват 27 милиарда души, заселили планетите на осем звездни системи, изкръстосвали цялата Галактика и убедили се, че имат самите себе си и никой друг освен себе си. И изведнъж — Сола. Аз от дете помня как с риск за живота си се катерех по покрива, над празничната и щастлива тълпа и крещях: „Со-о-о-о-ола-а!“ Четиридесет и две години изминаха от времето, когато Съветът обяви, че е намерена планета, на която скоро ще се повтори великото тайнство на възникването на живота. Макар и едва след много векове да се появи първата клетка, въпреки че това няма да бъде дори най-простият от вирусите, но получихме надежда, цел и смисъл на съществуването си — да лелеем, да отглеждаме, да се грижим за зараждащата се по-млада сестра. Загриженост... Доброта... Ние сме толкова добри.

От това време изминаха четиридесет и две години.

Светът се изпълваше с ултрамаринова чернота и последните топли оттенъци се стапяха. Мраз... Аз почти се взрях нагоре и веднага отпуснах поглед — над нас се разгаряха ослепителни вихри, мешавица от светещи точки, които не е съдено да бъдат видени от ничии очи освен от човешките. Като дете толкова обичах да гледам звездите. Така обичах това.

Те ме мамеха с възторга от неизвестната далечина, но тази неизвестна далечина се оказа мъртва и веднага щом поузрях достатъчно, за да осъзная целия ужас на безжизнеността и празнотата, висящи над нас, аз престанах да гледам към небето.

Тридесет години човечеството живя със Строежа. Можеше да кацнеш на Денеб и разприказвал се в чакалнята с някой старец, отлитащ транзит за Бетелгейзе, да го запиташ: „Е, как е там? Доближиха ли 86-ата?“ И той веднага би ви отговорил: „Как, нима не знаете? Вече я включиха в определения сектор и пристъпиха към разпрашаването!...“ И в очите му биха сияли и гордост, и младо очакване. Тридесет години. Ние сме толкова могъщи. Ние сме толкова добри. Така умни и всезнаещи. Не ни достигат само приятели. И ето че природата ни подхвърля шанс — планетата, която се готви да стане майка на живото.

И буквално на следващия ден да ни даде да разберем, че на това живо не е съдено да се роди, че непредставимо нежния, едва мъждукащ кълн ще бъде изгорен още в майчината утроба.

Ние сме толкова могъщи и искаме само добро...

Но дори за нас тази задача изглеждаше по принцип непосилна. Само вярата, само необходимостта от велика цел ни застави да започнем този велик Строеж. На човечеството е необходима велика цел. Ето вече повече от сто години тази цел е да се намери живот. Висш критерий за правотата, идеалите, щастието и мечтите на милиардите беше да се намери друг живот. На нас ни е самотно, на нас ни е безпросветно пусто във вселената, в която ние сме единствените господари.

И когато внезапно се намери микроскопичен кълн на подобен живот, кълн под угрозата на унищожението, цялото човечество се изправи в негова защита.

Системата Мю Змееносец трябваше да премине през мощно, концентрирано корпускулярно изригване от ядрото на Галактиката. Преминаването би продължило малко повече от 107 години, което е нищо според критериите на мъртвата материя, но според теорията за биолизацията на планетите излъчването би изгорило протоживота на Сола.

Това беше задача на границите на възможностите и силите ни. Да защитим и да спасим вече не толкова живота на Сола, колкото самите себе си, своята надежда, своята любов, която няма върху кого да излеем освен върху самите себе си, а това значи върху никого... О, ако не бяхме успели...

Любов, която живее само вътре в този, който обича, която не спасява или не грее онези, които са извън него, загива. Отравя се. Бавно. Незабележимо. Задължително и неизбежно. Ние разбрахме това. Угасналата любов опустошава както нищо друго на света. Ние не можехме да си позволим нашата любов да угасне. Пред нашите очи загиваше мечтата ни, ние тръгнахме да я спасяваме и не можехме да постъпим другояче. Просто нямахме друг избор.

Човешкият ум е ограничен.

— И какво ще правим сега? — отново дочух думите му аз.

— Трябва да натоварим материалите. Тялото на професора... — тук се запънах — също.

— А, ето какво — каза той. — Бях забравил... Тя... ни помоли да я вземем със себе си. Иска да бъде с баща си... и сама да се погрижи за него на Земята.

— Ти видя ли се с нея? — бавно запитах аз.

— Тя ми позвъни през деня.

Тя му била звънила. На него.

— Нека лети тогава — казах спокойно аз.

— Ти си длъжен да се видиш с нея. Още преди отлитането.

Вдигнах рамене.

— Тогава аз ще отлетя дотам и ще ѝ обясня всичко за тебе.

— Не говори глупости.

— Ти отговаряй за себе си, а аз имам грижата да...

— Постъпи както решиш.

Той замълча, отново ме погледна в очите, а след това се обърна.

— Разбираш ли — глухо произнесе той. — В такъв момент, когато всичко е рухнало, абсолютно всичко, ти тогава виждаш... живота и смисъла на две поколения са рухнали... и нищо не е останало... Тогава ти се иска поне макар и нещичко да оцелее. Разбираш ли? Поне нещичко, па макар и такава малка дреболия. Това е много важно. За това непрекъснато си спомням за тази работа, а ти не разбираш... Всичко е свързано. А ти сега в тази насока дори не правиш нищо.

— Правя — казах аз и се усмихнах.

Тридесет години човечеството беше щастливо.

Ние измамихме себе си. Всичко се оказа обратно. Загинаха 123-ма души и е малко да се каже за нищо. Целта се оказа по-лоша,

отколкото мираж.

И дойде моят ред. Редът на лешояда, който пристига там, където е станала трагедия, и със студена настойчивост изяснява кой е търсил доброто недостатъчно добросъвестно. Кой е мечтал недостатъчно активно. Обичал е недостатъчно грамотно. Самото мое съществуване е обусловено от катастрофите. Аз съм някак си страничен човек. Мога да мечтая, както и другите, но моята работа започва, когато мечтата им умира.

А самите ние убихме своята мечта.

Когато отлетях за тук преди половин година, това още не се знаеше. Дори и тук. Следящи процесите в океана на Сола, работниците от биоцентъра не разбираха какво става. Запалените глави вече разработваха проекти за ускоряване еволюцията на Сола, за да може не след милиони, а само след хиляда години да се появят първите едри животни, след това и хора, но в месечните отчети на биоцентъра изведнъж изчезнаха нотките на гордост и Контролният отдел реши да се презастрахова.

Всичко се оказа точно обратното. Именно на този стадий протоживотът се нуждае от лъчева стимулация. Много планети — по памет мога да изброя четири, на които бяха открити всички условия за възникване на живот и въпреки това не дадоха живот поради неизяснени тогава причини — достигаха до състоянието на Сола, обаче оставаха безнадеждно мъртви, тъй като в необходимия момент не получаваха мутагенно подхранване отвън. Някога вероятно такава подхранване е получила нашата Земя.

И ето точно сега — какъв нечуван късмет! — такава подхранване би могла да получи и Сола, ако не бяха се намесили хората, които искаха само добро и в името на това добро в името на своята любов бяха поели върху себе си нечувани жертви и чудовищно напрежение на ресурсите и силите.

И никой не беше виновен. Странно е, но...

— Просто ти се иска да заплачеш, честна дума, когато си помислиш колко много неща трябваше да преодолеем заради това — внезапно каза той.

Аз кимнах.

— Седни най-сетне, стига си стърчал! Искаш ли кафе?

Усмивайки се, приближих до бюрото и с крак притеглих второто кресло.

— Засега не.

Той дълго се вира в мен, докато внезапно бузите му се сгърчиха отчаяно в тик.

— Но какво трябваше да се направи? — запита той с мъка. — Нима можеше да се направи нещо?... Помниш ли... Спомняш ли си, когато ни взеха от занятия и ни заведоха да гледаме прякото предаване от Съвета? Как се радвахме, че всички гласуваха за Строежа, нямаше никой против.

— Всички се радваха.

— Знамена, слънце, всичко блести, смехове... Какъв празник беше!

— Беше.

— А помниш ли, когато две момчета от съседната група се опитаха да избягат на Строежа?

Помнех. Аз бях разузнал за тях плана на товарните трюмове на кораба, на който бяха решили да се доберат до Плутон, тъй като имах достъп до космодрома при баща си. Сам исках да избягам с тях, но ме притисна люкът, автоматът на който беше отворен за текущ ремонт и поради немарливостта на техниците беше все още задействуван. Той ми раздоби пищяла. Момчетата ме чакаха зад ъгъла и когато гладерът на „Бърза помощ“ с вой прелетя край тях, заковавайки на санитарната ивица на пътя, аз се изхитрих да им хвърля през откренатия прозорец топка хартия с плана на кораба и неизправния люк, означени, както се полага, с череп и кръстосани кости, които надрасках още там, в полутъмния коридор, проснат върху студения под.

— Помня — казах аз.

— Нима можеше да се направи нещо?

Нищо, помислих си аз. Нищо. Ако човек е убеден, че пред очите му загива неговата мечта, той не може да не се хвърли да я спасява. Той не е в състояние да не помага. Не може и с това е казано всичко. Ако би могъл, той би се чувствувал в празната Вселена не като изгнаник, а като господар. И въобще не би имало проблеми.

Нямахме друг избор. Просто не можехме иначе.

— Нищо — казах аз.

— Да — отрони той и тежко въздъхна, като дете, което започва да се успокоява след дълъг плач. — Това... разбираш ли, не се побира в главата ми. Има нещо неистинско в това цели тридесет години с целите си сили да убиваме всичко това и дори така да го убием, че да няма начин да го върнем. Две поколения израснаха около тази история. Не, просто не мога да си представя, че всичко е свършено... и какво ще правим сега...

Какво ще правим сега, помислих си и аз. Всички сме неимоверно уморени. Направихме всичко, което можехме. Стоварихме се и радостно зачакахме кога ще се появят първите кълнове. Дори и аз. Налагаше се да работя със старо оборудване, да се ограничавам в едно или друго, защото всичко изяждаше Строежът...

— Според мен това е ясно — наруших мълчанието аз. — Остават петнадесет часа до отлитането. Трябва да се натоварят материалите и апаратурата, за да може, ако там се появят съмнения, веднага да се провери нейната дееспособност. Освен това тук трябва да се доведе дъщеря му. Тя както и преди на станцията на осемнадесети сектор ли е? Та нали си длъжен да знаеш — избухнах аз.

— Ама аз не за това! — извика той, преставайки да се владее. След това се смути, скри лицето си в ръце, после ги стисна в юмруци, опря чело в тях и тежко се отпусна върху бюрото. — Не за това — глухо повтори той. — Момичето ще го доведе още сега, ще отлетя дотам, това е така, но аз не за това, а въобще за всичко...

Човек не може да не помага. Дори когато не е уверен, че неговата помощ е полезна. Иначе бихме измрели още в пещерите. Това просто е в кръвта ни. Това е нашият начин за съвместно съществуване. Докато у нас е живо човешкото, ще предлагаме, натрапваме и втълпяваме своята помощ един на друг. И на звездите. Ето сега той ще отлети до нея, ще ѝ обяснява и разказва колко съм добър... Защото за него също няма възможност за избор. Защото мъдростта на бездействието е безплодна. Тя смразява човека като камък, лишава го от душевна топлина. У този, който е способен да се откаже от възможността да помогне от боязън да не навреди с помощта си и да убие някого, нещо се е пречупило. Никога нищо не знаеш със сигурност, но когато машината изчисли, че има вероятност от благополучен изход, пред човека няма възможности за избор.

— Ах, за всичко — усмихнах се аз, сякаш едва сега съм разбрал.
— Какво пък толкова... Ще бъдем мъничко по-умни. Сега ще бъдем още мъничко по-умни.

Той стана. Огромен, тежък, изглеждащ още по-огромен и тежък в синия мрак, потопил диспечерската.

— По-умни... — изръмжа той. — Това е така. Но на кого е необходим сега този ум. Да...

Вдигнах рамене.

Дълго, сякаш не вярвайки ми, той ме гледа в очите. След това поклати глава.

— В Съвета ще разкажа всичко сам — казах му аз. — И ще се постарая, да ми разрешат да говоря по общия канал. Още в същия ден. Така е по-добре и... по-добре. Не е необходим интервал. Ще успеят да се появят слухове, а няма по-гадно нещо от това хората да научат за умирането на мечтата си от слухове. Няма нищо по-честно от една мечта и нейната смърт също трябва да бъде честна — потърках с длани страните си. — Това ще го постигна. Ти ще ми помогнеш.

Той бавно кимна.

— Така е — каза той. Ободряващо му намигнах и той се усмихна в отговор. Неловко пристъпи от крак на крак.

— И така, отлитам — каза той.

— Да, ти вече каза — отвърнах аз и протегнах ръка към биоконтакта на селектора, като помолих: — Кафе тук.

— Ще работиш ли? — запита той.

— Да, ще постоя малко. Сам ли ще летиш?

— Но... — той се обърка. — Та ти нали не...

— А! Не, не. Имах предвид някой от техниците. На станцията има няколко апарата, които трябва да се демонтират или поне консервират. Ще се справиш ли сам до утре?

— Ах, да, ето какво си имал предвид... Ще се справя. Там нали има някакъв щат от киберобслуга.

— Е, тогава сбогом.

Още не тръгваше.

— Тя няма да ти прости, ако не я подкрепиш сега.

— Сигурно — отвърнах аз. — Но ако не ми прости, това означава, че и няма защо да се безпокоя за нещо. Нима не съм прав?

— Прав си. Ти си такъв нехранимайко, който винаги е прав, но твоята правота не е нита за ума, нита за сърцето. А на тебе защо ти е тази правота. И защо в този дяволски живот всичко е така идиотски устроено?

— И на това мога да ти отговоря — заявих аз.

— Хайде. Отговори ми.

— Защото ето всичко това — и направих широк жест, обхващайки целия околнен свят — все още е къде по-сложно, отколкото се побира тук — и с прегънат пръст почуках по челото си. — Разбира се, можеш да плюеш на всичко и се отпуснеш по вълните и тогава животът ти изведнъж ще стане много прост и гладък. Но ще престане да бъде човешки и в това е цялата работа.

Той отново поклати глава.

— А ти си си все същият позьор — с укор промълви той. — Все същият... Нищо не те променя.

Засмях се и отпих от кафето.

— Разбираш ли... даже не говоря за това. Грешки е имало, има и ще има, всичко това е така, но аз... Виждаш сам, че колкото по-силни и добри ставаме, толкова повече и всичко това също нараства. Вероятно това е закон. Но нима вечно ще му бъдем подчинени? — заекна той. — Ще ставаме по-умни, по-силни и по-красиви. Все някога ще срещнем и други или сами ще създадем нов живот и всичко това ще стане, знам, но нима размерът и трагичността на грешките винаги, винаги ще нарастват пропорционално... на хуманизма на мечтите и мощта на средствата, призвани да ги осъществяват?

Замълча и дочух колко често и дълбоко диша.

— Не знам дали разбираш това така, както го разбирам аз... Нима след сто, след двеста и след хиляда години хората, решавайки проблеми, чийто размах и красота дори не можем да си представим, ще правят грешки — и то не такива като нас, а стократно по-ужасни? Нима също ще се самоубиват, не можейки да издържат разочарованието си? Нима също ще се развалят отношенията, ще се осакатяват съдби?...

Исках да му отговоря, но той, страхувайки се, че ще го прекъсна, заговори още по-бързо, развълнувано и неразбираемо, сякаш задъхвайки се:

— Да. Разбирам. Не грешни този, който не прави нищо, всичко е точно така, но... Дивашко ми е да си мисля, че реакцията на света на всяка наша грешка — винаги, винаги! — няма да се намалява, а ще нараства. И онези, които ще се окажат най-добри, чисти, честни и добри... — той се задъха, бързешком преглътна въздух и почти изстена: — ще бъдат и по-раними от нас... светът ще ги настиба толкова пъти по-болно, колкото техните замисли са по-честни и благородни от нашите. Нима някога нашите пропуски, нашите недомислия, съвършено естествени, съгласен съм, не злобни, а просто обусловени от нивото на разбирането ни на ето всичко това — той неловко повтори моя широк жест — ще започнат да взривяват звездите? Да сблъскват галактики? Ние сме загубили правото на грешки. И не можем да се застраховаме срещу тях, тъй като поради своята природа не можем да не вървим напред... Какво ще стане тогава? Нима няма друг път?

Вероятно бих могъл да му отвърна примирително: засега още не знам друг път. На тези негови въпроси не можех да позволя право на живот. Те ще те задавят, ако се опитваш да им отговориш, ако през цялото време ги носиш в душата си. Няма да ти позволят да работиш. Вероятно ще започнеш да виждаш грешка във всичко и в страха си пред нея няма да можеш да направиш нито едно движение, както при паралич.

— Теза, антитеза, синтеза — бавно казах аз. — Поставяне на целта, откриване на грешката, корекция. Друг път няма. Абсолютно безпогрешното действие също е абстракция, както, да речем, абсолютно твърдото тяло. Приближаването до него, както и до всичко идеално е асимптотично. И трябва да се работи... да се коригира, дявол да те вземе, а не да се философствува на празно място. И да се използва всеки шанс, да се изстискват от всяка дреболия всички възможности, за да станеш поне мъничко по-умен. Защото само това, само това, а не прибавянето към всяка фраза „нима“ ще ни помогне да намалим процента на грешките. Разбираш ли?!

— Ти... — изрече той. — Ти...

Замълча, млъкнах и аз. Бяхме си казали един на друг всичко. Обърнах се и след няколко секунди чух как тежко закрачи към вратата, а след това се разнесе едва доловимата му въздишка и стана удивително тихо.

Приближих до прозореца. Морето не се виждаше и имаше само небе. Нощта беше настъпила окончателно и на фона на звездната тъма като безплътна сянка се мерна смътният призрак на стремително отдалечаващия се гравилет. Беше отлетял. Отлетял за там.

В небето горяха безкрайни гъсти потоци от звезди. Стараех се да не гледам нагоре и да не виждам това другородно празненство, но звездите бяха твърде много. Твърде ярки бяха. И ги погледнах. И сякаш както в онзи далечен миг, когато разбрах, че домът ми е празен, нещо ме стисна за гърлото и до мозъка ми се докосна безумието. Но издържах. Отново издържах.

Издържах, но не разполагах с нищо, с което да отговоря на това предизвикателство.

И изведнъж разбрах. Почувствувах и поради това разбрах, че това не е предизвикателство. Че това не е злоба.

Не. На исполинските купове студено сияещи галактики, на тези безчислени трилиони светлинни години мъртва материя, горда и отчуждена, така както и на хората им е до болка самотно. Към мене гледаше безгранично могъщ свят, който също с всички сили се мъчеше да се добере до нас и също не успяваше. Той зовеше и очакваше помощ, а ние бяхме още твърде глупави, за да умеем да му помогнем. И той знаеше това. И чакаше. И аз не можех да му кажа нищо за ободрение освен малките, безсилни и все пак единствено верни и единствено възможни думи.

Ще бъдем мъничко по-умни...

И ги казах на глас. И не стана нищо.

Смешно беше да се надявам, че нещо може да се промени така внезапно. Години, години и години работа. Години на надежда, която няма с какво да се поддържа. Няма друг път.

Внезапно ми стана замайващо леко. И се запътих към бюрото, за да помоля за още кафе, защото трябваше да работя, а пред мен беше само нощта. Трябваше да сверя точно неговите и моите изчисления и да обясня всички разлики, които ще бъдат открити, за да не може да остане у никого съмнение. И освен това да изчисля, макар и приблизително, доколко вероятността от спонтанна биологизация в галактиката се повишава при максимално възможната, макар и засега идеално-абстрактна активност на ядрата. За да има какво да кажа на Съвета и на човечеството освен голите покаяния и оправдания. Трябва

да се бърза. Времето до утре ще ми стигне, а ако не успея или сбъркам, ако направя грешка, ще отложа старта и ще започна отначало.

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве 41,42,43/1979

г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.